

Milan Vincetič

Borut Gombač: *Sence in sinkope; Urbane balade.*

Maribor: Založba Litera (Knjižna zbirka Piramida), 2007.

“Urbano je pogosto dojeta kot tisto, kar ni *hoch*, kar ni visoko, vzvišeno, to pa pomeni, da je prekinilo neko tradicijo, ki je obstajala dotlej. /.../ Jezik se spusti in skuša govoriti z vsakdanjim registrom, na videz hoče samo slikati našo realnost in vsakdanjost, tega ne počne več vzvišeno, ampak brez strahospoštovanja do stvarnosti ... Pomembna in velika vprašanja so posejana zelo neopazno in nevsiljivo. Spremeni se odnos do sprejemanja stvarnosti, ubesedovanja, samodojemanja lirskega subjekta,” je pomenljivo označila pojem *urbane balade*, ki se ga moramo dotakniti ob pričujoči Gombačevi zbirki, Petra Koršič na pogovoru *O urbani literaturi pri nas* (Klub CD, 13. februarja 2007), ki je bil transkribiran v letošnji marčevski Literaturi.

Borut Gombač je svoje pesmi – te so “tako besedila songov oziroma šansonov kot tudi samostojni lirski teksti”, kot je zapisal Peter Semolič v spremni besedi z zgovornim naslovom *Besedila za glasbo, glasba besed* –, označil za *urbane balade* in mislim, da je njegova oznaka praviša. Po obliki namreč najbolj spominjajo na “ljudsko plesno pesem v romanskih deželah (prov. ‘ballada’, it. ‘ballata’), z refrenom, kratko in kitično” (*Leksikon Literatura*, Ljubljana: CZ, 1977); po zunanji formi se povsem približujejo tej pesniški posodi, saj so po metrumu ter asonancah najbližje tako ljudskemu kot strniševsko-kovičevskemu tonu, poleg tega pa so polne melanholije, saj jih zapisuje nekam otožen sprehajalec, ki svoje besede venomer pripenja ob zastrto (kitarško) spremljavo. Tako v refrenu uvodne pesmi cikla z naslovom *Pobegli prsti kitare* več kot zgovorno ponavlja: “*Ritem tipk glasno odmeva / med polnočnimi zidovi, / ko po labirintu ulic / galopirajo duhovi.*” Že v naslednji pesmi namreč meri razdaljo in razmik, torej notranji in zunanji odmerek, češ “*razdalja ni razmik, razdalja je razlika, / skopa mera med slutnjo in spominom*”, kajti “*razdalja je premik, ni ne vsebina ne oblika, / razdalja je sinkopa med prilastkom in načinom*”. Če je torej sinkopa, vsaj po slovarjih, nenaden,

komaj vzdržen premor, nekakšna zarez, prilastek pa klasifikator povedanega/videnega, je modus Gombačeve pesniške zbirke več kot na dlani: pesnik skuša v slikah, ki se mu zarisujejo v možganih kot bolj ali manj impresivne mestne vedute, le-te za hipec ustaviti tam, “kjer je prostor širši kot čas / in je brezmejnost preozka za sanje”.

In kje je to? So to pokrajine med “razdaljami, gostenji, preslikavami, pršenji, dotiki in razmiki”? Najbrž, kajti pesnik hodi skozi te prostore kot (že) navajen opazovalec, ki kot metuljar lovi gostenje z ulic, na katerih dolbe mrak, “vzhaja trenutek iz trenutka” ter “trenutek v trenutku traja, razširja prostor, ki temni”. Ob prebiranju Gombačevih pesmi se mi je zdelo, da potajeno sledim nočnemu sprehajalcu, ki skuša skozi raster svojega spomina reflektirati lastno dihotomijo minevanja. Seveda te oznake ne moremo in ne smemo vzeti dobesedno, vsaj na zunaj, kajti pred bralcem se nenehno vrtinčkajo “trenutki v osnutku, / ker čase nikoli v čas ne zapre”. Vse je torej že zaznano, vse je kopija že videlih ali zatemnjenih tlorisov v težiščnici žabotovske samote – v mislih imam predvsem atmosfero iz njegovega zadnjega romana *Sukub* –, ki se v tej zbirki pojavlja kot “privzdignjeni oder”, na katerem se “striptizeta slači v telo brez oblike, / ko glasba s podtalja in svilnati dim / v zgodbo brez konca prebirata slike / za vedno minulih poletij in zim”. Tako sledimo pesniku v prazne kinodvorane, na obrežje reke, mimo podhodov in sten z grafiti, vež, nad katerimi se “režijo škrbasti reklamni napisi”; pesnik se, kot samotni pasant, uklanja pred nevihto, hiti skozi zimo in žled, se tišči skozi križišča, z vsakim verzom utrne kakšno novo veduto, mnogokrat pa tudi voajersko pokuka mimo zaves, ki se za hipec megleno odgrnejo.

Najraje pa pesnik potohodi skozi mestni park, mimo ribnikov, pri katerih se zamakne v osamo, kjer še “*kako visoko rastejo peščene rože*”; trenutek, ki ga upesnjuje, lebdi, zdi se, da se ostrica med biti-nebiti oži, da postaja meja med sanjskim (prividnim) in resničnim vse bolj nepomembna, “zato (mu) je mesto nižje, kot se zdi”. Kot da bi se vedno znova oglašala strniševska sekira, “ki ubija, a nikdar nič ne pokonča”, kot da se vse dogaja v bližinah med “dotiki in razmiki”, vmes pa so “razmaknjene meglice”, v katerih strašljivo “prsteno vrši jerebika”.

Gombačeve strune so uglašene na molovsko tonaliteto, na prelome, ki zadrhtijo v ekspresivne (munchovske) sinkope, v katerih “tiho, vse tiše, legaš v krike”. Ki odmevajo izza jedkih vež, jarkov, nevihtno obsijanih lestencev, oken, v katere “zre zakrinkani vlomilec” ali “ta, ki v tej noči po ulicah tava, / samemu sebi po prstih sledi, / s tujo dlanjo zrak otipava, / nič v mestu ni to, kar se zdi”. Nihalo, ki ga skuša Gombač ustaviti, se mu zmeraj izmuzne, hkrati pa ima občutek, da ga je zadnji hip za ujel za rep, ki

si ga bo, kot lisica, samo odgriznilo. Prav zato je v njegovi zbirki veliko beganja, nehanja in nastajanja, trkanja smrti, ki pa ni nikoli odrešujoča niti končna. Gre za pršenje časa, za preslikave odslikav ali odtise iztisov, ki zazvenijo v njegovi liriki kot trpke retuše; zemljevid mesta sproti nastaja pred očmi bralca kot strašljiva prikazen, kajti “vsaka stavba skrito kruši se v stavbo pod seboj” in “s praga dviga se podboj / prehoda, ki ga ni”.

Gombač, kot sem že dejal na začetku tega zapisa, skuša upesniti relief mesta tako z besedo kot z glasbo, zato v zadnji pesmi pravi: “Na notnem črtovju mesto stoji, / nizi stolpičev modro žarijo. / Zavese so lahne veke ljudi, / eni so budni, drugi že spijo”. In doda čisto na koncu kot najčistejšo iteracijo, ki jo zapiše, kot preostale, v kurzivi: “*Morda pa tišina sploh ne obstaja / in je le skrita pot v stvarih, / morda pa v tistih samotnih nočeh / ves čas nekdo komu prihaja*”. Brleča lučka, ki zasvetlika na koncu zbirke, vzbuja kanček upanja, da se zgane “pod njeno dlanjo središče sveta”, mikrokozmos mesta, ki diha v Gombačevi zbirki kot utrujena, naveličana, napol zaklana, a še vedno upirajoča se žival.

Pesniška zbirka *Sence in sinkope* Boruta Gombača ne bo niti podaljšala sence niti “sinkopirala” polja sodobne slovenske lirike, bo pa vsakemu občutljivemu bralcu pridihnila potajeni, nevsiljivi odzven mesta; to je bil tudi pesnikov namen. Pričujoče “urbane balade” namreč bralca s posebno mehko popeljejo v koticke ulic, ki morda res ne sodijo v *hoch* liriko, se pa preslikavajo v Gombačevih verzih kot prelivajoči se temnikasti akvareli, ki vznemirjajo prav s svojo nevsiljivostjo in le navidezno mehko, ki zmrazi.